

25.11-82

# Torsdag med THORS

"Nyligen läste jag i en tidning uttrycket fara som ett Jehu. Borde det inte vara 'en jehu'? Är det en finlandism?"

Det heter faktiskt i all slags svenska fara som ett Jehu "fara i rasande fart", "fara som ett torrt skinn". Men det betyder att föreställningen, att Jehu var en person (en israelitisk konung) har gått förlorad — och har gjort det för länge sedan, eftersom de tidigaste exemplen på uttrycket just i den formen är från slutet av 1700-talet, då kunskapen om Gamla Testamentet var större än nu.

"Ett jehu" måste bero på inverkan av något annat uttryck med ett-genus. Akademiens stora ordbok nämner ett hej, man kan också nämna det uttryck jag just använde: "fara som ett torrt skinn".



En frågande tar upp några uttryck med genusfel i tidningarna. Flera kan uppenbarligen skylas på slarv, men andra är viktigare. De förekommer inte sällan. Det gäller fall som "vardera könet", "ett folk avgör själv". Både vardera och själv rättar sig i genus efter sitt huvudord: vardera könet, vardera slaget, ett folk avgör själv: själv följer också huvudordets numerus: vi vet det själva.

De nämnda felen är tecken på att tal och skrift ibland går skilda vägar, när det gäller ord som själv och vardera — men genusregeln och regeln om kongruens i pluralis vid själv skall iaktas i skrift.

En annan frågande undrar vad ordet stobakoff betyder och vad det har för ett ursprung.

Stobakoff har behandlats i spalten för länge sedan och därför kan det vara skäl att beröra det på nytt. Ordet låter ryskt, men är det inte, utom ändelsen -off. Den har lagts till ett nyländskt dialektord ståbak (kort å) "loj, slö person". Någon har sedan funnit på att förlänga det med ändelsen -off, som ju förekommer i många ryska personnamn.

*JEHU var en israelitisk konung på sin tid, men han har råkat ut för att bli "neutraliserad" i det uttryck som hufväster hans namn. Redan på 1700-talet hette det "fara som ett jehu", noterar prof. Thors i dagens språktext.*

"Vad skall man säga om ett uttryck som något är dubbelt billigare?"

Uttryck för multiplikation och (såsom i detta fall) division är ofta oklara. Först ett exempel med multiplikation: "något har blivit dubbelt större" — vill man uttrycka sig exakt, bör det heta "dubbelt så stort". Dubbelt billigare är inte heller något gott uttryck; ett absolut noggrant uttryck vore "priset är nedsatt till hälften".



"Hur skall man bedöma ordet hundfloka och dess rikssvenska motsvarighet hundloka?"

Den välkända vitblommiga växten har ett namn som både med efterleden **-floka** och med leden **-loka** förmodligen från början varit nedsättande; **hund-** används ofta på det sättet och namnet **hundfloka** eller **-loka** har förr brukats om vissa giftiga växter.

Vad **hundfloka**, det finlands-svenska namnet, beträffar, ansluter det sig till många andra namn på växter i samma familj (björnfloka osv.) och det är en given fördel. **Loka** i **hundloka** torde ha grundbetydelsen "slokande växt". Den förklaringen stöds av att växten i vissa dialekter heter **hundsloka**. Jag vill, med tanke på att namn på **-floka** förknippas med växter just av den flockblomstriga familjen, inte föreslå att **hundfloka** skall bytas ut mot **hundloka**.

Carl-Eric Thors